

Motion

1983/84:2045

Karin Andersson m. fl.

Jämställdheten mellan kvinnor och män

Inledning

Jämställdhetsarbetet har fortsatt och vidareutvecklats under de två regeringarna mandatperioden 1979–1982. Det gäller såväl de organisatoriska formerna som den konkreta inriktningen. En rad åtgärder genomfördes som innebar att hinder för jämställdhet mellan kvinnor och män på olika områden undanröjdes, att möjligheterna för föräldrarna att förena föräldraskap och förvärsarbete underlättades och att traditionella könsrollsmönster successivt förändrades genom opinionsbildning. Inte minst har olika åtgärder på skolans område betydelse i detta avseende.

Den organisatoriskt sett kanske viktigaste förändringen skedde den 1 juli 1980 då lagen om jämställdhet i arbetslivet trädde i kraft och som en följd därav myndigheten "jämställdhetsombudsmannen" och jämställdhetsnämnden inrättades.

En jämställdhetsberedning inrättades i regeringskansliet hösten 1980. Syftet var att ge jämställdhetsfrågorna en mer framskjuten plats i regeringsarbetet och att bevaka att regeringens riktlinjer för jämställdhetsarbetet följdes. Beredningen bestod av representanter från samtliga departement.

Ett jämställdhetsråd med företrädare för kvinnoorganisationerna inrättades också. Rådet var ett forum för utbyte av information och idéer.

I det följande ges en kortfattad redogörelse för centerns syn på jämställdhet mellan kvinnor och män och för hur arbetet bör drivas vidare för att uppnå den. Konkreta förslag med och utan anslutning till budgetpropositionen läggs.

Centerns grundsyn

Alla människors lika värde och rättigheter är utgångspunkten för centerns politiska arbete. Kraven på trygghet i en god livsmiljö för alla och ansvaret för kommande generationer samt strävan efter jämlikhet mellan grupper och individer skall bestämma inriktningen av det politiska handlandet. Det decentraliserade samhället är en viktig förutsättning för att nå dessa mål. Det ger också bästa förutsättningen för jämställdhet mellan kvinnor och män, som är ett viktigt delmål i arbetet för jämlikhet mellan individer och grupper.

Vad är jämställdhet?

Jämställdhet är alla människors lika rätt till utveckling, utbildning och arbete efter sin läggning och sina förutsättningar utan avseende till kön. Varje människa måste ha möjlighet att ta till vara sina personliga resurser.

Ekonomisk självständighet är en förutsättning för jämställdhet. Det innebär att rätten till förvärvsarbete skall gälla såväl kvinnor som män.

Jämställdhet är också en jämnare fördelning mellan kvinnor och män i det demokratiska samhällsarbetet. Kvinnor och män har olika erfarenheter och därpå byggda värderingar. Deras olika erfarenheter och värderingar måste tas till vara i samhällsarbetet.

Jämställdhet innebär också att kvinnor och män skall ha samma möjligheter och skyldigheter till omsorg om och ansvar för barnen.

Jämställdhet är således en fråga om delat ansvar och lika villkor i hem, arbetsliv och samhälle. Arbetet för att förverkliga jämställdhet mellan kvinnor och män är därför en av de viktigaste samhällsuppgifterna.

Centerns mål för det fortsatta jämställdhetsarbetet är alltså att utifrån centerns grundsyn – alla människors lika värde och rättigheter – trygga kvinnors och mäns lika möjligheter till:

- utbildning och arbete
- omsorg om och ansvar för barnen
- inflytande i och ansvar för samhället.

Det decentraliserade samhället med närhet mellan arbete, bostäder och service och med beslutsfattandet nära människorna ger de bästa förutsättningarna för att uppnå dessa mål.

Samhällsplanering för jämställdhet

Samhällsplaneringen måste som en av sina utgångspunkter ha att skapa förutsättningar för jämställdhet mellan kvinnor och män, och detta måste klart komma till uttryck i kommande byggnadslagstiftning.

Tidigare planering har motverkat jämställdhet. Utvecklingen har gått mot ökat avstånd mellan bostad och arbete också i tätorterna. Boendet har glesats ut och arbetsplatserna koncentrerats till särskilda områden. Det har lett till längre arbetsresor, sämre service i bostadsområdena och sämre boendegemenskap.

Boendeplaneringen måste utgå ifrån att både kvinnor och män skall ha möjlighet att förvärvsarbeta. En god barnomsorg måste ordnas i anslutning till bostadsområdena. Den ökade flexibilitet i barnomsorgen som centern pläderar för är därvid nödvändig.

En väl fungerande kollektivtrafik måste finnas. I centerns partimotion om trafikpolitiken har detta understrukits.

Vid planering av nya och upprustning av äldre bostadsområden skall möjligheterna att integrera arbetsplatser, t. ex. småindustri, hantverks- och

serviceverksamhet alltid utnyttjas. Barn och ungdomar får därmed naturliga kontakter med yrkeslivet och med vuxna i alla åldrar. Även utrymmen för fritidsaktiviteter skall finnas i bostadsområdena. Sådana, väl fungerande, lokalsamhällen ger de bästa förutsättningarna för jämställdhet, oavsett hur man i olika familjer fördelar sin tid mellan förvärvsarbete och familjeliv.

Samhällsplaneringen måste vidare, om jämställdhet skall uppnås, syfta till en balanserad utveckling inom landet som helhet, inom olika regioner och inom de enskilda kommunerna. En kraftfull regionalpolitik är därför ett viktigt medel för jämställdhet. Koncentrationen till storstadsområdena måste motverkas och människor i alla delar av landet ges sysselsättningsmöjligheter, goda kommunikationer och tillfredsställande service.

I det förslag till ny plan- och bygglag som regeringen nu remitterat till lagrådet finns i lagtexten inte klart uttryckt att "en av utgångspunkterna för samhällsplaneringen skall vara att skapa förutsättningar för jämställdhet". Vi vill redan nu föreslå att så sker.

Utbildning

All utbildning, såväl i förskola, grundskola och gymnasium som i högskola och vuxenutbildning spelar en nyckelroll när det gäller att förändra de traditionella könsrollsmönstren. Värderingarna om vad som är kvinnligt och manligt formas redan tidigt. Åtgärder i förskola och grundskola måste därför prioriteras. Därför är det nödvändigt att jämställdhetsfrågorna betonas i all lärarutbildning.

En hel del har hänt under de senaste åren. Skollagen föreskriver sedan januari 1980 skyldighet för kommuns skolstyrelse och för landstingsutbildningsnämnd att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Likaså åläggs skolchef i en kommun i fråga om utbildningens innehåll att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män.

I den nya läroplanen för grundskolan, Lgr 80, som tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83 står inskrivet att skolans mål bl. a. är att verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Vidare bör enligt läroplanen lärostoffet grupperas så att jämställdhetsfrågor belyses i samverkan mellan flera ämnen. Dessutom bör det i grundskolans arbetsplan finnas en planering av frågor som är gemensamma för flera ämnen som t. ex. könsrollsfrågor. Teknik är obligatoriskt ämne för både pojkar och flickor, vilket är av stor betydelse när det gäller att stimulera flickor att i framtiden söka sig till tekniska yrken. Hemkunskapen som är gemensam för pojkar och flickor börjar redan på lågstadiet.

Vid utformningen av gymnasieskolan har man också eftersträvat jämställdhet. På den ekonomiska linjen har den nya timplanen, som tillämpas fr. o. m. läsåret 1982/83, konstruerats så att pojk- och flickbetonade linjeval minskar betydligt. Sökande som väljer för sitt kön otraditionella linjer erhåller en halv extrapoäng.

I proposition 1981/82:15 om studie- och yrkesorientering framhölls att de som sysslar med studie- och yrkesorientering inom skolan bör beredas tillfälle att praktisera i arbetslivet inom för resp. kön otraditionella arbetsområden. Vidare skall eleverna få tillfälle att pröva på verksamhetsområden som traditionellt väljs av andra könet, både inom undervisningen och i den praktiska yrkeslivsorienteringen.

Riksdagen beslöt med anledning av propositionen om skolforskning och personalutveckling att jämställdhetsfrågorna skall ingå i fortbildningen för lokalt utvecklingsarbete i grundskolan. Däremot är könsrolls-/jämställdhetsfrågorna ännu inte obligatoriska i lärarnas grundutbildning.

Visserligen ingår könsrollsfrågor i den centralt fastställda utbildningsplanen, men det är linjenämnderna vid de olika högskoleenheterna som har ansvaret för den närmare planeringen och genomförandet av utbildningen. På lokal nivå fastställs således innehåll samt de lärarresurser m. m. som skall avsättas för kursen.

En gjord undersökning visar också mycket riktigt att dessa frågor vid flertalet lärarhögskolor behandlades slentrianmässigt för att inte säga omedvetet.

Vi anser därför att könsrolls-/jämställdhetsfrågorna skall bli obligatoriska i all lärarutbildning och ges särskilda undervisningstimmar. I undervisningen bör ingå metodiken för hur jämställdhetsfrågorna skall kunna integreras i alla ämnen.

I UHÄ:s handlingsprogram för jämställdhet inom högre utbildning och forskning sägs att UHÄ i samarbete med skolöverstyrelsen skall ge ut en handbok i könsrollsfrågor för bl. a. grundutbildningen av lärare och annan högskoleutbildning.

Beslutet om detta läromedel togs för sex år sedan, men ännu har inget hänt. Vi anser det angeläget att arbetet med att få fram en handbok för lärare i jämställdhetsfrågor omedelbart påbörjas av UHÄ.

Som framgår av ovanstående har skolan fått ett omfattande ansvar att driva jämställdhetsfrågorna genom olika bestämmelser. Hur dessa omsätts i verkligheten är det emellertid svårt att få ett begrepp om.

Vid länskolnämnderna är i regel någon huvudansvarig för jämställdhetsfrågor. Vi föreslår att länskolnämnderna varje år begär rapporter över hur de olika skolstyrelserna tacklat jämställdhetsfrågorna, t. ex. i undervisningen genom studiedagar eller projekt. På detta sätt kan goda uppslag samlas och föras ut till skolstyrelserna för att stimulera dem till nya insatser.

Regeringens proposition (1981/82:106) om forskning m. m. innehöll ett särskilt avsnitt om jämställdhetsforskning.

I propositionen, som antogs av värriksdagen 1982, föreslogs att jämställdhetsforskning skall vara ett prioriterat område, vilket är av stor betydelse när det gäller att långsiktigt förbättra jämställdheten och när det gäller tillgång och fördelning av forskningsmedel etc. Den delegation för samordning och stimulans av jämställdhetsforskning som aviserades i

nämnda proposition har också inrättats.

Linje- och yrkesvalet är fortfarande starkt könstraditionellt. Såväl SÖ som jämställdhetskommittén fick under våren 1982 i uppdrag och särskilda medel för kampanjer i syfte att påverka till ett mer otraditionellt linjeval. Jämställdhetskommittén fick också som speciellt uppdrag att genom en informationskampanj söka komma fram till användbara metoder för att påverka ungdomarna och framför allt flickorna att göra otraditionella yrkesval. Också nuvarande regering har anslagit medel för pilotprojekt i detta syfte.

Vissa förändringar har skett. Således var bland de behöriga förstahandssökandena till gymnasieskolans 4-åriga tekniska linje hösten 1982 16,1% flickor, en ökning med nära 3% sedan 1981. Ökningen har fortsatt och höstterminen 1983 var andelen flickor på denna linje 20,2%.

SSA-råden har viktiga uppgifter när det gäller ungdomarnas yrkesval. Genom att de är partssammansatta har könssammansättningen kommit att bli mycket sned. Procentandelen kvinnor är mycket låg. Skolöverstyrelsen har i sina anvisningar och kommentarer framhållit att en jämn könsfördelning i SSA-rådet bör eftersträvas. Vi tror att skolstyrelserna skulle ha bättre möjligheter att genomföra detta om en bestämmelse om detta tas in i skolförordningen. De skulle då kanske ha lättare att övertala de nominerande organisationerna att föreslå kvinnor som ledamöter.

Arbetsliv

Rätten till arbete är grundläggande för jämställdhet mellan kvinnor och män. Förvärvsarbete är inte bara en förutsättning för egen försörjning. Det har också ett egenvärde genom att det är en väg till sociala kontakter, gemenskap och till personlig utveckling.

De praktiska förvärvshinder som i dag finns måste undanröjas. Attityder och värderingar är också av betydelse när det gäller kvinnors och mäns lika möjligheter till arbete och utbildning. Ansvar för att förändra attityder på arbetsplatsen och arbeta bort fördomar ligger såväl hos den enskilde som hos arbetsgivaren och de fackliga organisationerna.

Arbetsmarknaden

Jämställdhet innebär bl. a. att kvinnor och män skall kunna förvärvsarbeta på lika villkor. De skall ha samma lönevillkor och möjligheter till utveckling och befordran i arbetet. Grundläggande för jämställdhet är också att kvinnor och män kan kombinera förvärvsarbetet med det praktiska arbetet och ansvaret för barnen. Det förtjänar dock att påpekas att de flesta har detta vårdansvar endast under en relativt kort period i livet.

Allt fler kvinnor förvärvsarbetar. 1976 fanns 69% av alla kvinnor mellan 16 och 64 år i arbetskraften. År 1982 (tredje kvartalet) var motsvarande siffra

78,5%. Nära 300 000 kvinnor kom under denna period in på arbetsmarknaden.

I början av 1970-talet hängde ökningen av antalet kvinnor i arbetskraften samman med högkonjunkturen och den därmed sammanhängande stora efterfrågan på arbetskraft. I slutet av 1970-talet har kvinnornas inmarsch på arbetsmarknaden fortsatt trots vikande konjunkturer. Ökningen har fortsatt också på 1980-talet om också i långsammare takt. Arbetslösheten är dock något högre för kvinnor än för män. Speciellt allvarligt är att mer än hälften av alla långtidsarbetslösa är kvinnor.

47% av alla sysselsatta kvinnor arbetar deltid mot 6% av männen. Men det totala antalet förvärvsarbetande kvinnor på heltid har ej minskat. Kvinnornas arbetsmarknad är dock till stor del en annan än männens, och de arbetar i stor utsträckning i vård-, service- och kontorsyrken. Kvinnornas yrken är genomgående lägre betalda än männens, och ofta ger de också mindre möjligheter att påverka och fatta beslut i arbetsorganisationen.

Regionalpolitik

Som tidigare nämnts är regionalpolitiken ett viktigt jämställdhetsinstrument. Skillnaderna i kvinnors förvärvsfrekvens mellan storstadsområdena och glesbygd är stora.

Centerns kamp för regional balans, bl. a. genom en aktiv regionalpolitik, är ett viktigt led i jämställdhetsarbetet. Centern avvisar nu som tidigare flyttningsstimulerande förslag och föreslår i stället ytterligare satsning på regionalpolitiska åtgärder.

Det förtjänar nämnas att av totalt ca 6300 nya arbeten som tillkom genom lokaliseringspolitiskt stöd under budgetåren 1979/80 och 1981/82 är närmare 2700 kvinnor.

Detta är bl. a. ett resultat av det villkor som ställs för att erhålla lokaliseringsstöd, nämligen att minst 40% av de nytillkomna arbetsplatserna skall gå till underrepresenterat kön, vilket oftast är kvinnor. Det hander tyvärr alltför ofta att företag beviljas dispens från detta villkor bl. a. med motiveringen att inga utbildade kvinnor finns att tillgå. Det måste vara ett ansvar för arbetsmarknadsmyndigheterna att genom utbildningsinsatser se till att det skälet inte kan åberopas.

Datapolitik

1980-talet kommer att innebära stora förändringar på arbetsmarknaden inom de flesta sektorer. Den offentliga sektorn som sugit upp en stor andel av den kvinnliga arbetskraften beräknas inte öka lika mycket i fortsättningen. Den snabba tekniska utvecklingen, med bl. a. datorisering och robotar, tränger nu in på områden som industri, kontor, banker och handel och övertar manuella arbetsuppgifter. Det är viktigt att samhället har en

beredskap för denna utveckling och att de anställda själva får delta i beslutsprocesserna på detta område.

Datoriseringens inverkan på kvinnornas arbetsmarknad togs upp i propositionen (1981/82:123) om samordnad datapolitik. Regeringen gav senare dataeffektutredningen i uppdrag att studera vilka effekter, såväl risker som fördelar, datoriseringen kan ha för kvinnor i arbetslivet och att lämna förslag till åtgärder för att möta utvecklingen.

Vidare skulle utredningen studera elektronikindustrin och undersöka hur rekryteringen av kvinnor dit kunde ökas. Utredningen skulle också belysa konsekvenserna av s.k. hemterminaler. Dataeffektutredningen har i en särskild studie diskuterat dessa frågor. Förslag till lösningar har aviserats till slutbetänkandet.

JämO har också studerat databranschen och funnit att datasystem ofta installeras utan överväganden eller planering när det gäller den redan anställda personalen. Över huvud taget synes beredskapen för "datasamhället" vara dålig, inte minst på utbildningsområdet. Vi vill hänvisa till centermotion om "breddutbildning i datafrågor" väckt, till årets riksmöte.

Arbetslöshetsförsäkring

Många saknar i dag ekonomiskt stöd vid arbetslöshet. Framför allt står många kvinnor utan det skydd som arbetslöshetsförsäkringen ger. Centern håller fast vid sin principiella inställning att en allmän arbetslöshetsförsäkring bör införas. I dagens ekonomiska läge avstår vi dock från att lägga fram förslag. Vi anser emellertid att en uppdatering bör göras av den tidigare utredningen i frågan så att bl. a. de ekonomiska konsekvenserna i dagens situation blir belysta.

Kvinnor i samhällsarbetet

Det är viktigt att kvinnor och män får samma möjligheter att delta i fackligt och politiskt arbete. Kvinnor och män har olika erfarenheter att utgå ifrån och bidra med i samhällsarbetet. Det är detta som gör det så angeläget att både kvinnor och män är representerade i beslutande församlingar.

En ökning av kvinnorepresentationen är därför nödvändig. En strävan bör vara att kvinnor och män är representerade i beslutande församlingar i förhållande till sin andel av valmanskåren. Det hör till de politiska partiernas ansvarsområde att arbeta i denna riktning. Så länge kvinnor och män inte har likvärdiga möjligheter att påverka de politiska besluten föreligger en allvarlig brist i vår demokrati.

Centerpartiet har sedan länge haft den högsta kvinnorepresentationen i riksdagen. F. n. uppgår den till något mer än 32%.

Också i kommuner och landsting har centern en relativt sett hög kvinnorepresentation. Att ett målmedvetet arbete från partiorganisationer-

nas sida ger resultat visar Stockholms kommunfullmäktige på. Den består nu av 48% kvinnor och 52% män.

Det politiska livets villkor försvårar kvinnors möjligheter att delta i samhällsarbetet. Främst är det småbarnsföräldrar som möter svårigheter att delta i det politiska arbetet. Småbarnsföräldrarnas erfarenheter kan dock inte undvaras, när beslut skall fattas, varför olika former för att förbättra villkoren för politiskt arbete måste prövas. Sammanträden på tider som passar barnfamiljer, tidsbegränsade möten och möjligheter till barnpassning är grundläggande krav om kvinnor och män skall få samma möjligheter att delta i samhällsarbetet.

Detta är i första hand kommunala frågor. Kvinnoförbunden har en viktig roll när det gäller att stimulera och stödja kvinnor som är intresserade av politiskt arbete och skola dem för olika uppdrag. Det ekonomiska bidrag till kvinnoorganisationerna som förra regeringen genomförde bör ha stor betydelse för deras fortsatta möjligheter att arbeta.

Kvinnor är dock fortfarande i liten utsträckning representerade i styrelser för statliga företag eller myndigheter liksom i statliga kommittéer.

Regeringen har sedan juli 1981 uppmanat organisationer och myndigheter att föreslå två namn, en kvinna och en man, till uppdrag i statliga styrelser, kommittéer m. m. som tillsätts av regeringen.

Vi anser att denna praxis bör fortsätta. Enligt den redovisning över antal kvinnor i statliga utredningar som numera införs i Kommittéberättelsen har exempelvis andelen kvinnliga kommittéordförande minskat med nära 1% och utgör bara 10.7% av samtliga. Också andelen sekreterare har minskat, medan andelen ledamöter och sakkunniga ökat något. I detta avseende såväl som i många andra är det ett ihärdigt och uthålligt opinionsbildningsarbete som behövs.

Våld och övergrepp

Kvinnomisshandel och sexuella övergrepp har de senaste åren ägnats stor uppmärksamhet. Betecknande för denna typ av misshandel är att den oftast utövas i hemmet och av en levnadspartner eller f. d. levnadspartner. Vid våld med dödlig utgång utgörs kvinnornas andel av 40%.

Tidigare regel att kvinnorna själva skulle ange misshandeln ledde till att kvinnorna underlät att anmäla eller tog tillbaka gjord anmälan. Från 1982 har denna regel om åtalsangivelse tagits bort, och denna form av misshandel faller nu under allmänt åtal.

Troligen är mörkertalet mycket stort då det gäller kvinnomisshandel. Detsamma gäller våldtäktsbrotten. En skattning som gjorts tyder på att antalet begångna våldtäkter skulle röra sig om mer än 10000 per år, där i majoriteten av fall brotten riktas mot gärningsmannen närstående kvinnor.

I regeringskansliet har frågan om stöd och hjälp till misshandlade kvinnor varit föremål för överväganden av en arbetsgrupp tillsatt av förra regeringen.

Gruppen lade under fjolåret fram förslag till åtgärder. Vissa av dessa förslag har tagits upp i budgeten. Statsrådet Gertrud Sigurdsen meddelar att socialstyrelsen erhållit medel för utbildning och information och för viss försöksverksamhet. Det är bra. Vi återkommer till dessa frågor i samband med den proposition, med anledning av 1977 års sexualbrottskommittés betänkande, som regeringen aviserar senare i vår.

Kvinnohusen och olika former av jourssystem ger hjälp mestadels på frivillig basis till kvinnor som misshandlats och/eller blivit utsatta för sexuella övergrepp. Det är en värdefull verksamhet som ökat på senare år. Den som begår våldshandlingar behöver också hjälp att förändra sin situation.

Opinionsarbetet måste inriktas på att förändra de traditionella könsroller som leder till våld och övergrepp.

Jämställdhet i familjen

Familjepolitiken måste som ett av sina mål ha att underlätta för föräldrarna att förena förvärvsarbete med barn och familjeliv. Barnfamiljerna måste så långt möjligt kunna välja hur de vill fördela tiden mellan förvärvsarbete och vård av barn på det sätt som bäst passar familjen. Det innebär att utbyggnaden av samhällets barnomsorg måste fortsätta. Det betyder också att arbetet med vård av små barn måste värderas oavsett var det utförs. Därför måste vårdnadsersättning utgå till familjer med små barn. Genom att göra denna arbetsersättning beskattad och ATP-grundande ger den också trygghet för framtiden.

Centern har i en partimotion närmare utvecklat sin syn på dessa för jämställdheten så viktiga frågor, och vi avstår från att här upprepa de aktuella kraven.

Delat ansvar i hemmet mellan föräldrar är en grundförutsättning för jämställdhet. På detta område händer det väldigt litet. Jämställdhetsministern säger i budgetpropositionen att männens könsrollsmönster i vissa avseenden ändrats under de senaste 10 åren. Hon anför som exempel att 20% av nyblivna fäder nu utnyttjar någon del av sin rätt till föräldraledighet.

En färsk undersökning från konsumentverket visar att kvinnor använder dubbelt så lång tid för hem och barn som män. Detta gäller samboende (25-44 år) med barn. Trots att kvinnorna förvärvsarbetade 20 tim. i veckan mot männens 33 tim. blev kvinnornas veckoarbetstid 6 tim. längre i veckan än männens. Och då är männens arbete med bil och underhåll inräknat. Nästan ännu värre är att deras barn deltar väldigt litet i hemarbetet, men flickorna gör det mer än pojkarna, 3 tim./vecka mot 2 tim. för pojkarna.

Också här är det traditionella mönster och grundläggande värderingar som måste ändras.

Männen och jämställdhetsarbetet

Inte minst viktigt är det att männen får del av information och inbjuds att delta i diskussioner. Männen har som klart framgår av ovanstående inte tagit sin del av ansvar och arbete i hemmet i takt med att kvinnorna ökat sin förvärvsinsats.

För männen innebär ökad jämställdhet tillgång till arbetsområden som traditionellt varit reserverade för det motsatta könet, ökade resurser för att klara vardagsbestyr och personlig grundservice, ökade möjligheter att bli delaktiga i glädjemenen och problem med barnen, och en ökad möjlighet att tillsammans i familjen lösa alla uppkommande problem. Den traditionella mansrollen ger ofta dåligt utrymme för känslomässigt engagemang och känsloutträngingar. Arbetslivets skiljande från hem och boendemiljö försvårar männens möjligheter att på traditionella domäner umgås med sina barn. Mot denna bakgrund är det nödvändigt att det fortsatta jämställdhetsarbetet också syftar till att i ökad utsträckning utveckla männens möjligheter till ansvar för vardagsbestyren, engagemang i hela familjelivet och möjlighet till känslomässig tillfredsställelse. För att detta skall kunna ske måste en lång rad tabuföreställningar brytas.

Jämställdhet innebär inte att man eliminerar varje arbetsfördelning i hemmet. En arbetsfördelning kan vara rationell i hemmet likväl som i arbetslivet. Men ofta är det så att gemenskapen i familjen ökar om man gör arbetsuppgifterna tillsammans. Och framför allt är det så att bra relationer inom familjen ofta underlättas om ingen är helt beroende av den andra i någon del av de vardagsbestyr som skall utföras.

Vi vill också understryka att en utveckling för männen i jämställdhetsavseende i många avseenden minskar deras sociala och ekonomiska sårbarhet. Fortfarande hamnar många män i socialt och ekonomiskt omöjliga situationer därför att de inte kan reda sig med de enklaste vardagsbestyr såsom matlagning, klädvård, städning osv. Dessa situationer uppstår vid skilsmässor och dödsfall då de blir ensamma men också för de män som inte finner någon partner att sammanbo med.

Den arbetsuppdelning man haft i en familj kommer också att prägla rollerna mellan makar efter pensionering. För många män innebär det att de egentligen inte har någon roll alls. Mot den bakgrunden ser många fram mot sin pensionering med rädsla.

Männens mycket utsatta position på äldre dar understryks särskilt om de blir ensamma. Då kan ett hårt traditionsbundet liv hastigt omvandlas till social misär. Inte bara från jämställdhets- utan också jämlikhetssynpunkt är det nödvändigt se till att detta inte inträffar.

Informationen och opinionsbildningen i jämställdhetsfrågor bör ha som utgångspunkt att både män och kvinnors hem- och yrkesroller måste ändras. Detta måste ske i alla sammanhang, i skolan, och inte minst i det frivilliga studiearbetet. Här behövs stöd från en statlig institution på det sätt som vi

föreslagit ovan. Det är bra att jämställdhetsministern tillsatt en arbetsgrupp inom regeringskansliet för att diskutera frågan, men det räcker inte.

Opinionsbildning

De stora skillnaderna i kvinnors och mäns villkor består till stor del i traditionellt tänkande och fördomar.

Arbetet på att ändra attityder och bearbeta fördomar måste därför ständigt pågå parallellt med allt annat jämställdhetsarbete. Här spelar naturligtvis arbetet inom folkrörelserna, politiska och fackliga organisationer och studieorganisationer avgörande roll. Men det är också viktigt att opinionsbildningen på detta område ges prioritet i samhällsorgan.

Jämställdhetskommittén och dess sekretariat gjorde här betydelsefulla insatser. I den omorganisation av jämställdhetsarbetet som regeringen genomfört och som inneburit att jämställdhetskommittén avvecklats och dess uppgifter överförts till andra organ har tydligen opinionsbildningsarbetet helt fallit bort. Detta är djupt beklagligt. F. n. bedrivs jämställdhetsarbetet i motvind, och det är angeläget att den offentliga debatten i ämnet hålls vid liv. Men debatten har tystnat och ingen känner tydligen ansvar för att hålla den vid liv. Jämställdhetsministern och hennes jämställdhetssekretariat gör det inte, jämställdhetskommitténs sekretariat är borta och ingen annan har fått ett klart formulerat uppdrag att ha ansvar för detta område. Kvinno- och andra organisationers möjligheter har också minskat genom att de inte har något organ som kan hjälpa till med fakta och statistik.

Det behövs en dokumentationscentral för alla som arbetar med jämställdhetsfrågor. Jämställdhetsombudsmannen har redan informationsuppgifter. Hon har nyligen fått i uppdrag att ge ut Jämsides. Vi föreslår att regeringen ger jämställdhetsombudsmannen i uppdrag att svara för information, opinionsbildning och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och får den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbetet.

Förvärvsarbete och föräldraskap

I budgetpropositionen redovisar statsrådet Anita Gradin särskilt jämställdhetskommitténs betänkande Förvärvsarbete och föräldraskap. Betänkandet har varit ute på remiss och fått ett så gott som odelat positivt mottagande.

Inledningsvis beklagar vi att jämställdhetsministern inte tagit upp kommitténs många positiva förslag till allvarig behandling. Flertalet av de förslag som över huvud taget tas upp i budgetpropositionen avfärdas lättvindigt med att olika statliga myndigheter redan nu kan genomföra förslagen. Nu är det inte vad de kan göra som är viktigast utan vad de i

verkligheten gör. Vi anser att det behövs en betydligt mer offensiv inställning från jämställdhetsministerns och regeringens sida, annars finns det stor risk att arbetet för att nå reell jämställdhet mellan kvinnor och män hamnar i bakvatten.

Vissa av kommitténs förslag har vi redan behandlat. Här nedan tar vi upp några ytterligare av de förslag som lagts fram av kommittén.

Kommittén föreslår att i utvecklingsfondernas stadgar bör skrivas in att fonderna skall verka för jämnare fördelning mellan kvinnor och män i privat företagsamhet.

Vi tror det är viktigt att utvecklingsfonderna får ett särskilt ansvar för att stimulera kvinnor till privat företagsamhet liksom att det på fondernas sekretariat finns någon med speciellt ansvar för att arbeta med frågan. Inte minst viktigt är det att utbilda kvinnliga småföretagare i marknadsföring och försäljning. Vi tänker på de många små företag som växt upp, framför allt i glesbygderna där kvinnor med utgångspunkt i sitt eget "kvinnokunnande" startar tillverkning och försäljning. Det kan gälla slöjd av olika slag, bakning, härplockning och produktion i samband med denna etc. Tyvärr saknar dessa företagare ofta elementära kunskaper om försäljning och får därför ofta sämre utbyte än som varit nödvändigt. Här borde utvecklingsfonderna kunna hjälpa till.

Vidare föreslår kommittén att lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser bör åläggas att ägna ökad uppmärksamhet åt arbetstillfällen för kvinnor inom området. Kommittén avser både jord-, trädgårds- och skogsbruk och deras möjligheter att till sådana företag knyta annan verksamhet såsom naturvård, skogsvård och turism.

Vi tycker detta är ett viktigt förslag. I glesbygderna är det de areella näringarna som utgör grunden för arbetstillfällena. Vi vet också att den kvinnliga förvärvsfrekvensen är låg i glesbygderna.

Kommitténs förslag om att försöksverksamhet bör bedrivas för att få fram förslag hur man genom en mer systematiskt bedriven yrkesvägledning genom skolans alla stadier skall kunna bryta det traditionella yrkesvalet avfärdar jämställdhetsministern med att det inte behövs någon försöksverksamhet. Skolan och yrkesvägledningen har nämligen redan de uppgifter som kommittén vill skall ingå i försöksverksamheten.

Vi tror tvärt emot att en försöksverksamhet skulle kunna bidra till att finna nya vägar för arbetet inom ett av skolans svåraste områden, speciellt om man som kommittén föreslår förlägger försöksverksamheten till skolor där lärare och yrkesvägledare har grundläggande kunskaper och särskilt intresse för jämställdhetsfrågor. Vi föreslår alltså att den av kommittén föreslagna försöksverksamheten kommer till stånd.

Sjukpenning för deltid arbetande

Som tidigare nämnts är omkring hälften av kvinnorna på arbetsmarknaden deltid arbetande mot 6% för männen. Flertalet av kvinnorna väljer detta själva eller i samråd med familjen. Det kan finnas olika skäl till detta, den främsta orsaken tycks vara en önskan om mer tid för barn.

Från att tidigare ha varit starkt negativa till alla former av deltidarbete har socialdemokraterna nu gjort en helomvändning och såväl i propositionen om särskilda sysselsättningsåtgärder åtgärder för budgetåret 1983/84 hösten 1983 (1983/84:26) som i årets budgetproposition anslutit sig till den uppfattning som centern alltid haft att det skall vara möjligt för människor att variera sin arbetstid i förhållande till behov av tid för annat under loppet av en livscykel. På förslag av dåvarande socialminister Rune Gustavsson genomfördes t. ex. från 1978 rätt till 6 timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Socialdemokraternas "omvändelse" tycks ha kommit mer som ett resultat av den höga arbetslösheten än som en önskan att tillmötesgå människors önskemål.

Det är emellertid angeläget att deltid arbetande så långt detta är möjligt får samma sociala trygghet som heltid arbetande, i varje fall bör de inte diskrimineras i förhållande till dessa. Förbättringar i detta avseende har skett men fortfarande återstår en del orättvisor. Vi vill här särskilt ta upp *en* olöst fråga.

Av olika skäl – såväl med utgångspunkt i arbetstagarnas som arbetsgivarens önskemål – kan deltiden förläggas på olika sätt. Om arbetstiden förläggs t. ex. till varannan dag eller varannan vecka kan arbetstagaren i fråga komma att vid korttidssjukdom eller vid vård av sjukt barn endast kompenseras för 50% av den berättigade sjukpenningen. Denna beräknas nämligen efter årslönen utslagen på alla dagar. Vi anser att deltid arbetande med ovan beskrivna arbetstider skall erhålla sjukpenning i förhållande till det reella inkomstbortfallet vid korttidssjukdom.

Hemställan

Med stöd av vad som anförts i motionen hemställer* vi

1. att riksdagen beslutar uttala sig för att en uppdatering görs av utredningen om allmän arbetslöshetsförsäkring så att de ekonomiska konsekvenserna av förslaget i dagens situation blir belysta,
2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om kvinnorepresentation i statliga styrelser och kommittéer,
3. att riksdagen beslutar föreslå regeringen att jämställdhetsombudsmannen får i uppdrag att svara för information, opinionsbildning

*Se även motionerna 1983/84:2046–2050.

och dokumentation på hela jämställdhetsområdet och får den personal som är nödvändig inom ramen för departementets samlade resurser för jämställdhetsarbete.

4. att riksdagen beslutar som sin mening ge regeringen till känna vad i motionen anförts om männen och jämställdhetsarbetet.

Stockholm den 24 januari 1984

KARIN ANDERSSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

ARNE FRANSSON (c)

KERSTIN GÖTHBERG (c)

ROSA ÖSTH (c)

INGVAR KARLSSON (c)

i Bengtsfors

TAGE SUNDKVIST (c)

BÖRJE HÖRNLUND (c)

GUNNEL JONÄNG (c)

OLOF JOHANSSON (c)